

? Jak se lidé chovali během holokaustu?

Na fotografii je Mark Hanis, zakladatel organizace United to End Genocide. Co si Mark napsal na ruku? Co to podle tebe v praxi znamená?

Součástí německého plánu ovládnutí Evropy za druhé světové války byl holokaust. Šlo o cílený a systematický útok na celé skupiny obyvatel, které byly vytvořeny v souladu s rasovou teorií a politikou, jejímiž hlavními tvůrci byli Adolf Hitler a Nacionálně socialistická německá dělnická strana (nacisté). Židé, Romové a Sintové (Romové a Romky z německojazyčných oblastí střední Evropy), lidé s fyzickým či mentálním handicapem, homosexuálové nebo členové některých církví byli zbavováni občanských práv, zavíráni do ghatt, pracovních a koncentračních táborů a nakonec i hromadně vražděni. Hrůzy holokaustu iniciovali a umožnili němečtí nacisté, zejména politici, úředníci, vojáci a policisté. Spolu s německými vojenskými úspěchy se však holokaust šířil i mimo Německo, až zachvátil většinu Evropy. Své příběhy o něm tak mají nejen Němci, ale i Poláci, Nizozemci, Francouzi, Norové a mnohé další národy, včetně Čechů a Slováků. Jak se lidé vystavení situacím, v nichž jejich sousedům hrozilo smrtelné nebezpečí, chovali?

ZDROJ 2 617 219

Ty si myslíš, že oni nezjistí, čím je to svetr?

1 Proč se profesor podřídil nacistické politice?

ZDROJ 1

Vzpomínka německého univerzitního profesora (1955)

Člověk pořádně neví, kam nebo jak se pohnout. Věřte mi, je to pravda. Každý čin, každá událost je horší než ta předešlá, ale jenom o málo. Čekáte na další a na další. Čekáte na nějakou jednu velkou šokující událost a myslíte si, že až ten krok přijde, i ostatní se k vám v nějakém odporu přidají. Nechcete jednat, a dokonce ani mluvit sám. Nechcete „sejít ze své cesty a dělat problémy“. A proč vlastně ne? No, prostě to není vaším zvykem. A není to jenom strach, strach z toho, že budete stát sám, co vás drží na uzdě, je to také skutečná nejistota. (...) Venku, na ulici, ve společnosti obecně, je „každý“ spokojený. Neslyšíte žádné protesty a rozhodně žádné nevidíte. (...) Hovoříte soukromě se svými kolegy, z nichž někteří mají stejné pocity jako vy, ale co říkají? Říkají: „Není to tak hrozné...“ Nebo: „To se vám jenom zdá...“ Nebo: „Ale nepanikařte!“

2 Proč se dostali do sporu?

Ukrývání uprchlíka ve filmu

Musíme si pomáhat, 2000, ČR, r. Jan Hřebejk

Pan a paní Čížkovi ukrývají Davida Wienera, který je na útěku z nacistického koncentračního tábora v Polsku.

3 Jak se zachovali lidé z Podskalky a Humenného?

ZDROJ 3

Úryvek z rozhovoru romistky Mileny Hübschmannové s pamětnicí Jolankou Kurejovou (1998)

JK: Bydleli jsme v osadě v Podskalce, Židi bydleli ve městě (...)

MH: Jak jste se Židy vycházeli?

JK: Normálně, Židi byli na Romy zvyklí. Dávali nám práci. (...) Pamatuju, jak je chudáky sebrali, i úplně malé děti (...) před válkou tu měli synagogu, kam se chodili modlit, a tu jim zbourali. Kdybys viděla, kolik Romů se za nima táhlo na nádraží! Plakali jsme pro ně, naříkali (...) Naložili je do dobytčích vagónů a odvezli je pryč. Gardisti. Co po nich zůstalo zlata, nábytku! Všechno, co si za celý život našetřili, všechno tamti sebrali. (...)

MH: Kdo?

JK: Andijovci. Měli tři syny (...) Všichni tři synové se dali ke gardistům. V obrovských nákladácích si vozili domů, co zůstalo v židovských bytech. Měli na to jako gardisti právo. Mně dali nějaké šaty a boty, protože jsem tehdy chodila bosa (...)

MH: Nikdo z nich se nezachránil?

JK: Nikdo. Jen jedna jediná - ta, co měla mlíkárnou a bydlela na Podskalce. Tu zachránila moje teta Sokačka. Celou jejich rodinu zachránila.

MH: Jak?

JK: Prostě si je vzala k sobě do chatrče. Byli mezi náma v osadě. (...)

MH: A nebáli se Romové, že na ně přijdou gardisti?

JK: No, báli - nebáli. Zkrátka jsme je mezi sebou schovávali. (...)

MH: K vám do osady nechodili gardisti?

JK: Ale jo, chodili! Takhle v zimě, v obrovských mrazech, vytáhli muže z postele, na mráz, mlátili je přes ruce, brali chlapy do tábora. Ale ta mlíkačka byla schovaná, nenašli ji.

Jde o romskou osadu Podskalka u slovenského města Humenné. Gardisti byli členové Hlinkovy gardy, polovojskové organizace Hlinkovy slovenské ľudové strany, která za druhé světové války ovládla Slovenskou republiku a ve spolupráci s nacistickým Německem pronásledovala národnostní menšiny na Slovensku. Andijovci - pravděpodobně příjmení některé z rodin z Humenného.

Některé události dějin holokaustu

Holokaust bývá spojován s obdobím druhé světové války. Již mnoho let před válkou však docházelo k omezování a vylučování obyvatel židovského původu z německé společnosti. Byly to události, o kterých mimo jiné hovoří profesor ve zdroji 1 jako o „činech nacistického režimu“.

1933

V Německu se dostali k moci nacisté Adolfa Hitlera.

Proběhl bojkot židovských obchodů.

Byl přijat zákon, který umožnil propuštění židovských úředníků ze státní služby.

Bylo vydáno nařízení „o ochraně národa a státu“, kde byli „cikáni“ označeni za „ničemnou populaci“.

1935

V německém Norimberku byly schváleny rasové zákony, které plná občanská práva přiznaly pouze lidem „německé krve“. Za Žida/Židovku byl označen každý člověk, jehož tři prarodiče byli židovského původu.

1938

V Německu a v jím obsazených zemích (Rakousko a pohraničí českých zemí) byly během pogromu známého jako „křišťálová noc“ ničeny židovské obchody a synagogy, desítky lidí zahynuly a tisíce byly uvězněny v koncentračních táborech.

Osobní doklady lidí židovského původu byly označeny.

Byl vytvořen soupis židovského majetku.

Bylo přijato nařízení „o potírání cikánského zlořádu“, které otevřeně deklarovalo přímý postup proti „cikánům“ jako „rase“.

HISTORYLAB

617 220

Měl si kleknout?

Zjisti, jak se může obyčejné pokleknutí stát významnou historickou událostí a co může pro lidi znamenat.